

ПРО ТРЕТІЙ ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ МУЗЕЙНИЙ ФЕСТИВАЛЬ У ДНІПРПЕТРОВСЬКУ

З 14 до 19 вересня 2011 р. у Дніпропетровському національному історичному музеї ім. Д.І. Яворницького відбувся 3-й Всеукраїнський музейний фестиваль „Музеї України у всесвітньому культурному просторі”. В ньому взяли участь 106 музейних закладів, які надали свої матеріали до трьох конкурсів:

- міні-експозицій (тема — „Раритети в експозиційному музейному просторі”);
- музейних видань (каталоги, презентаційні альбоми, оригінальні видання й видавничі проекти);
- музейного промоушену (впровадження музейних програм, акцій, заходів).

Музей історичних коштовностей — філіал Національного музею історії України, був номінантом у конкурсі промоушену, на якому представив електронний каталог „Скіфські кургани Дніпропетровщини (за матеріалами МПКУ)”.

Доповідь про цей звід пам'яток отримала схвалення серед учасників фестивалю. Високий рівень виконаної роботи журі фестивалю відзначило Дипломом переможця та спеціальною нагородою — кам'яною статуеткою “Половецька баба” виконаною у майстерні кераміки Сергія Горбаня (м. Дніпропетровськ).

Стисло розповімо про історію започаткування проекту та про зміст електронного каталогу.

У 2003 р. до Музею історичних коштовностей України завітала старший науковий співробітник Інституту археології НАН України к.і.н. С.О. Беляєва з пропозицією взяти участь у спільній роботі над темою “Матеріали з розкопок Інституту археології НАН України, що зберігаються в Музеї історичних

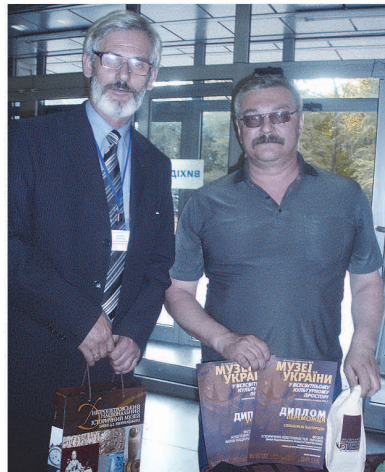

Рис. 1. Учасники фестивалю з нагородами за перемогу в конкурсах.

коштовностей України». Нами було запропоновано розпочати обробку матеріалів із скіфських курганів. До цього часу ми вже мали досвід, набутий під час співробітництва з фірмою “Діамед” (м. Донецьк) над створенням мультимедійного диску за матеріалами з колекцій нашого музею. Орім іншого, там був присутній окремий розділ, присвячений скіфській культурі, в тому числі й скіфським курганам України.

До роботи над цією темою були залучені наукові співробітники скіфо-античного сектору експозиційного відділу музею — Ю.О. Білан, С.А. Березова, О.П. Підвисоцька (зав. сектором) та відділу фондів — Т.П. Шаміна, а також фотограф музею Д.В. Клочко. Робоча група у складі Ю.О. Білана та С.А. Березової працювала в архіві ІА НАНУ, збираючи відомості про кургани, матеріали з яких зберігаються в нашому музеї. Друга група (О.П. Підвисоцька, Т.П. Шаміна та Д.В. Клочко) займалася фотофіксацією речей з колекції музею, знайдених у цих курганах. З боку ІА НАНУ активну участь в роботі над проектом взяв старший науковий співробітник відділу археології доби раннього заліза к.і.н. С.В. Полін. Обробку картографічного матеріалу, креслень планів та розрізів курганів і поховань, а також електронних зображень здійснювали дизайнер О.А. Онищенко та один з авторів даної статті М.В. Панченко.

Враховуючи великий обсяг матеріалу за цією темою було вирішено створити серію електронних каталогів (або зводів пам’яток) з даними про скіфські кургани України за областями. Роботу було розпочато з найбільш вивченого — Дніпропетровського регіону. Матеріали з цієї області, починаючи з 1964 р., до музею передавали Інститут археології НАН України, Дніпропетровський державний університет і Дніпропетровський державний історичний музей ім. Д.І.Яворницького (нині Дніпропетровський національний історичний музей ім. Д.І.Яворницького).

У нашому зводі описано 56 скіфських курганів, у яких досліджено 110 поховань кінця VI — початку III ст. до н.е. Кургани були розташовані в 6-ти районах Дніпропетровщини: у Апостолівському — 6 курганів (17 поховань), Криворізькому — 2 (2), Нікопольському — 34 (67), Новомосковському — 1 (2), Солонянському — 4 (4), Томаківському — 9 (18).

У зводі пам’яток вперше в повному обсязі узагальнено відомості про отримані з них музейні матеріали, включаючи деталь-

ну інформацію про кургани, в яких вони були виявлені. Цінність роботи підвищує введення в науковий обіг інформації про пам'ятки, що не були раніше опубліковані. Це кургани поблизу с. Рахманівка Криворізького району (розкопки Л.П. Крилової, 1964 р.), з оточення Чортомлика поблизу с. Чкалове Нікопольського району (розкопки В.Ю. Мурзіна, 1984–1985 р.) та поблизу сіл Вишетарасівка, Володимирівка, Виводове і Долинське Томаківського району (розкопки М.М. Чередниченко, 1975 р.).

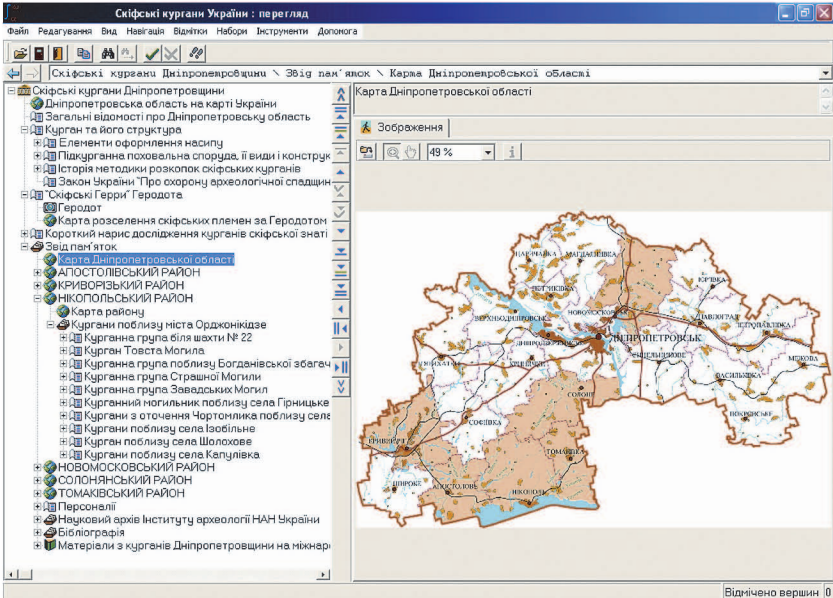

Рис. 2. Вікно бази даних з каталогом скіфських пам'яток Дніпропетровщини.

Електронний каталог складається з кількох розділів. У перших наведено загальні відомості про Дніпропетровську область, історію дослідження скіфських курганів у цьому регіоні, а також про їх структуру та методику розкопок у дореволюційний час, радянський і пострадянський періоди.

Третій розділ присвячений опису давньогрецьким істориком Геродотом (V ст. до н.е.) поховального обряду скіфських царів і локалізації загадкової області Гери, де ховали можливо-владців у VI — V ст. до н.е.

У четвертому розділі можна ознайомитися з стислою історією дослідження скіфських курганів Дніпропетровщини.

До самого великого, п'ятого розділу, входить звід пам'яток, побудований за ієрархічною схемою, що спирається на адміністративно-територіальний поділ України: область — район — населений пункт — місце розкопок. При цьому використані карти шести районів Дніпропетровської області — Апостолівського, Криворізького, Нікопольського, Новомосковського, Солянського та Томаківського.

Ієрархію каталогу продовжує опис конкретних пам'яток — відомості про місце розташування кургану, час вивчення та про його дослідників. Далі наведено дані про структуру курганного насипу, його конструктивні особливості, а також про кількість, конструкцію та датування розкопаних поховань і знайденого в них інвентарю (в особливості про предмети, що зберігаються в музейній колекції).

Для ілюстрування цієї частини зводу використано карти області та районів, на яких відмічено місця розташування курганів, схеми розміщення курганних груп, креслення загальних планів і розрізів курганів і поховань, а також фотографії та рисунки знахідок з колекції МКУ, сфотографованих у різних ракурсах, з виділенням необхідних деталей.

Інформація по курганах доповнена біографічними даними та фотографіями 48 осіб, пов'язаних із дослідженням наведених у зводі пам'яток, посиланнями на Науковий архів Інституту археології НАН України та літературу, де вони опубліковані. В кінці — інформація про міжнародні виставки, на яких експонувався цілий ряд представлених у зводі матеріалів.

У додатку до електронного каталогу представлено повні тексти публікацій, виданих у різні роки за результатами досліджень курганів поблизу сіл Вищетарасівка, Башмачка, Капулівка, Чкалове (кургани Малий Чортотлик і Чортотлик), Гірницьке, Шолохове, Оріхове, Петриківка (Олександропольський курган), м. Нікополь (Нікопольське курганне поле) і м. Орджонікідзе (курган Товста Могила та інші). Можна також ознайомитися з останньою редакцією Закону України про охорону культурної спадщини і відеофільмом про розкопки кургану Товста Могила.

Для побудови бази даних використано програму "Мислене древо", розроблену групою українських спеціалістів у галузі інформаційних технологій (автор програми — к.хім.н. М.І. Жарких). Програма забезпечує різноманітні можливості обробки цих даних, а також імпорт/експорт даних в/з інших програм. На

основі розробленої бази, за допомогою нової програмної розробки — СМС “Смерека” створено спеціальний web-проект. Він включає все інформаційне наповнення бази даних, текст, ілюстрації та логічну схему подачі матеріалу. Система пристосована для представлення в інтернет-мережі, а також для локальної роботи окремого користувача. Сервісні елементи системи управління сайтами “Смерека” дозволяють користувачам продовжувати наповнення та здійснювати переробку в готових проектах.

Рис. 3. Диск з електронним каталогом скифських пам'яток Дніпропетровщини.

зейного фонду, вибору лекційного матеріалу та ін.

База передбачає подальший розвиток і може бути доповнена матеріалами з організацій, у яких також зберігаються знахідки з вказаних пам'яток.

Створена база даних має 2056 інформаційних блоків з 12.51 обліково-видавничих аркушів тексту, 762 фотографії, 475 креслень і малюнків, 15 карт. Сам електронний каталог побудований за енциклопедичним принципом, завдяки чому він репрезентує багатий довідковий матеріал для всіх, хто цікавиться стародавньою історією Східної Європи. Значна кількість ілюстрацій забезпечує широкі можливості для наукової атрибуції предметів му-